

Asenteet seksuaalivähemmistöjä kohtaan muuttuneet Suomessa hyväksyvämmiksi

Heikki Ervasti ja Sami Mustikkamaa

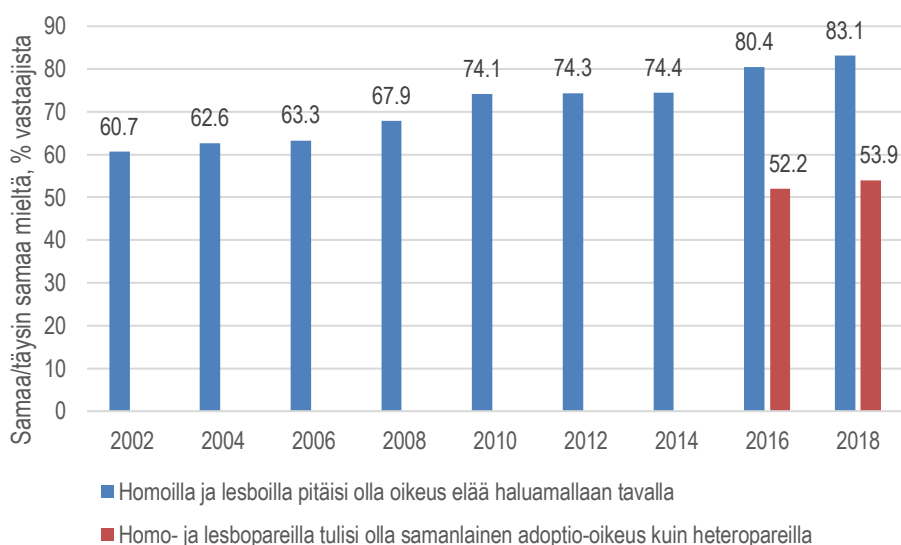
Seksuaalivähemmistöjen oikeudet ovat herättäneet runsaasti keskustelua ja kirvoittaneet kannanottoja. Sukupuolineutraalia avioliittolakia koskeva kansalaisaloite keräsi ennätysmäärin allekirjoittajia vuonna 2014. Pian tämän jälkeen lakiuudistusta vastustava aloite nousi myös suosituimpien joukkoon. Esiintyneestä vastustuksesta huolimatta seksuaalivähemmistöjen oikeudet ovat kehittyneet niin, että mm kansainvälisessä ILGA –raportissa (2019) Suomen lainsäädäntö on sukupuolivähemmistöjen oikeuksien kannalta maailman kehittyneimpien joukossa. On mielenkiintoista kysyä, missä määrin kehitys vastaa väestön mielipiteitä ja näkemyksiä. Onko kehitys enemmistön tahdon mukaista ja kuinka vahvaa uudistusten vastustus on väestötasolla? Mitkä taustatekijät selittävät suhtautumista sukupuolivähemmistöjen oikeuksiin?

Käynnissä asennemuutos

Väestön suhtautumista sukupuolivähemmistöihin ja heidän oikeuksiin on mahdollista tarkastella European Social Survey –aineiston pohjalta. ESS:ssä on mitattu suhtautumista homoseksuaaleihin ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksiin alusta lähtien. Vuodesta 2002 alkaen ESS:n ydinmoduulissa on käytetty väittämää, jonka mukaan homoilla ja lesboilla pitäisi olla oikeus elää haluamallaan tavalla. Vuodesta 2016 lähtien on myös mitattu vastaajien suhtautumista homo- ja lesboparien oikeuteen adoptoida lapsia.

Päällimmäinen havainto on, että suomalaisten asenteet ovat muuttuneet selvästi 2000-luvun aikana myönteisemmiksi sukupuolivähemmistöjä kohtaan. Aineistosta koottu aikasarja osoittaa, että vuonna 2002 noin 60 prosenttia suomalaisista oli sitä mieltä, että homoilla ja lesboilla pitäisi olla oikeus elää haluamallaan tavalla, mutta tultaessa vuoteen 2018 samoin ajatteli yli 80 prosenttia kansalaisista. Mielipiteiden muutos käy ilmi kuviosta 1.

Asenteet seksuaalivähemmistöjä kohtaan Suomessa

Kuvio 1. Asenteet seksuaalivähemmistöjä kohtaan Suomessa vuosina 2002–2018. Samaa/täysin samaa mieltä olevien prosentuaalinen osuus väestöstä. Alkuperäinen vastausasteikko 1-5 (täysin samaa mieltä... täysin eri mieltä). ESS 2002–2018.

Kysymys oikeudesta elää haluamallaan tavalla viittaa seksuaalivähemmistöjen oikeuksiin yleisellä tavalla. Kysymys lasten adoptio-oikeudesta on sen sijaan melko konkreettinen. Yli puolet suomalaisista kannattaa homo- ja lesboparien oikeutta adoptoida lapsia. Vaikka mittausajankohtia on ollut toistaiseksi vain kaksi, myös tämän mittarin osalta on havaittavissa pieni muutos. Suhtautuminen on muuttunut kahdessa vuodessa hieman myönteisempään suuntaan siten, että vuonna 2016 suomalaisista 52 prosenttia kannatti homo- ja lesboparien adoptio-oikeutta, mutta vuonna 2018 vastaava osuus väestöstä oli 54 prosenttia. Vaikka ero on vain kaksi prosenttiyksikköä, kyseessä on tilastollisesti merkitsevä muutos.

Tarkastelimme myös eräiden taustamuuttujien yhteyttä homoseksuaalisuutta koskeviin asenteisiin. Tarkastelimme, missä määrin suhtautuminen seksuaalivähemmistöihin vaihtelee sukupuolen, iän, puoluekannan, koulutustaan sekä uskonnollisuuden mukaan. Taulukossa 1 esitetään, kuinka suuri osuus näissä ryhmissä on samaa mieltä siitä, että homoilla ja lesboilla on oikeus elää haluamallaan tavalla. Taulukosta käy ilmi, että asenteet ovat muuttuneet hyväksyvämpään suuntaan varsin tasaisesti kautta väestöryhmien. Naiset, korkeasti koulutetut sekä nuoremmat vastaajat ovat koko tarkasteluvälillä olleet suhtautumiseltaan hyväksyvämpiä kuin miehet, vähemmän koulutetut sekä vanhemmat vastaajat. Uskonnollisuuden suhteen jaoimme vastaajat sen mukaan, kuinka uskonnollisia he pitävät itseään. Lisäksi vastaajilta kysyttiin myös, kuinka usein he rukoilevat. Itsensä uskonnolliseksi kokevista noin kolme neljänestä on asenteiltaan myönteisiä, kun taas vähemmän uskonnollisten keskuudessa osuus on hiukan yli kymmenen prosenttiyksikköä suurempi. Hyvin samanlainen ero on niiden vastaajien välillä, jotka rukoilevat vähintään kerran kuukaudessa, ja niiden, jotka rukoilevat tätä harvemmin tai eivät koskaan. Uskonnollisuutta mitattiin kysymyksellä ”Riippumatta siitä kuulutko johonkin uskonnolliseen yhteisöön, kuinka uskonnollinen mielestäsi olet?” arvot 5-10 vastausasteikolla 0: ei lainkaan uskonnollinen – 10: erittäin uskonnollinen.

Taulukko 1. Yleiset asenteet seksuaalivähemmistöjä kohtaan Suomessa. ”Homoilla ja lesboilla pitäisi olla oikeus elää haluamallaan tavalla”, samaa/täysin samaa mieltä olevien prosentuaalinen osuus vuosittain eri taustamuuttujien mukaan. ESS 2002-2018.

Vuosi	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2018
Sukupuoli									
Miehet	52.4	58.3	57.6	62.3	69.4	70.4	70.9	77.5	79.8
Naiset	68.4	66.4	68.8	73.3	78.6	78.0	77.7	83.3	86.1
Puoluekanta (viime vaaleissa äänestetty puolue)									
Kokoomus	65.8	62.1	64.8	69.3	76.9	78.6	80.0	79.7	81.8
RKP*	77.9	71.4	69.8	77.0	89.4	92.3	77.4	88.2	93.0
Keskusta	47.1	48.3	49.5	54.2	62.0	61.3	61.9	72.6	76.5
Perussuomalaiset				59.3	56.7	62.4	69.0	71.5	74.6
KD*	21.2	25.4	25.0	36.4	40.0	40.0	37.5	34.6	39.4
Vihreät	89.0	88.1	92.0	90.1	95.9	94.0	97.2	96.4	95.7
SDP	64.4	64.0	64.8	72.4	78.4	80.6	82.4	85.6	86.2
Vasemmistoliitto	70.2	74.4	85.7	73.7	87.7	85.3	90.8	90.1	98.5
Muu, ei äänestänyt tai puuttuva tieto	60.9	65.8	65.3	68.6	75.2	72.0	72.4	84.3	82.6
Koulutus									
Pelkkä peruskoulu tai vähemmän	54.1	56.5	57.1	60.5	68.2	66.3	63.7	71.8	78.0
Lukio, ammatillinen koulutus tai molemmat	63.6	64.6	63.3	68.9	75.0	75.4	75.3	80.7	81.5
Vähintään korkeakoulu- tai opis-totutkinto	71.5	69.9	71.9	75.3	80.4	80.3	82.5	85.2	86.7
Ikäryhmä									
15-40	70.1	71.1	73.1	75.0	79.2	79.1	83.1	88.7	90.4
41-61	62.2	65.3	66.2	70.5	78.5	78.5	77.2	80.5	84.1
62 ja yli	44.7	47.4	47.4	55.3	64.4	65.7	65.9	72.5	75.0
Uskonnollisuus (0-10)									
Ei kovin/ei lainkaan uskonnolli-nen (0-4)	68.6	74.3	74.2	74.8	82.8	80.2	83.9	88.8	90.2
Jonkin verran tai hyvin uskonnol-linen (5-10)	59.1	57.8	58.7	64.7	70.4	71.7	69.3	75.3	78.3
Rukoilu									
Kerran kuussa tai useammin	57.0	54.2	54.4	61.3	67.9	68.4	65.9	72.1	74.9
Harvemmin tai ei koskaan	65.5	70.4	69.6	72.8	79.6	78.3	80.8	85.3	87.1

* Arviot hiukan muita epätarkempia pienestä otoskoosta johtuen.

Erytisen selkeitä eroja vastaajien välille syntyy puoluekannan ja äänestyskäyttäytymisen suhteen. Vahvimmin seksuaalivähemmistön oikeuksia kannattavina ryhminä erottuvat Vihreiden sekä Vasemmistoliiton äänestäjät. SDP:n sekä RKP:n äänestäjät ovat asenteiltaan lähes yhtä hyväksyviä. Kokoomuksen äänestäjistä yli 80 prosenttia suhtautui tämän mittarin mukaan myönteisesti seksuaalivähemmistöjen oikeuksiin. Sen sijaan Keskustaa ja Perussuomalaisia äänestävistä seksuaalivähemmistöjen oikeuksia kannattavien prosenttiosuudet olivat vuonna 2018 noin 75 ja 77 prosenttia. Kristillisdemokraattien äänestäjistä vain reilu kolmannes on samaa mieltä siitä, että homoilla ja lesboilla pitäisi olla oikeus elää haluamallaan tavalla.

Taulukossa 2 on tarkasteltu samojen taustamuuttujien pohjalta muodostettujen ryhmien välisiä eroja siinä, mitä mieltä he ovat homo- ja lesboparien adoptio-oikeudesta. Tulokset osoittavat, että adoptio-oikeudenkin suhteen asenteet ovat muuttuneet positiivisemmaksi varsin tasaisesti eri väestöryhmien kesken. Taustamuuttujien väliset erot heijastelevat edellä esitettyjä eroja, mutta keskimäärin ottaen adoptio-oikeuden suhteen asenteet eivät ole yhtä positiivisia kuin yleisempiä asenteita kuvaavalla mittarilla. Pieniä eroja löytyy esimerkiksi äänestyskäyttäytymisen suhteen. Kristillisdemokraattien ja Perussuomalaisten äänestäjien keskuudessa adoptio-oikeutta kannatetaan vähiten. Vain hieman yli kymmenesosa Kristillisdemokraattien äänestäjistä kannatti homo- ja lesboparien adoptio-oikeutta vuonna 2018. Tulostemme valossa näyttää jopa siltä, että sukupuolivähemmistöjen adoptio-oikeuden kannatus on Kristillisdemokraattien keskuudessa laskenut kahden mittausajankohdan välillä. Perussuomalaisten äänestäjistä noin kolmannes kannattaa adoptio-oikeutta. Osuus on selkeästi pienempi kuin Keskustan äänestäjistä, vaikka edellä tarkastelluissa asenteissa nämä kaksi äänestäjäryhmää eivät eronneet toisistaan. Vihreiden ja Vasemmistoliiton äänestäjät kannattavat homo- ja lesboparien adoptio-oikeutta eniten.

Taulukko 2. Mielenpiheet seksuaalivähemmistöjen adoptio-oikeudesta Suomessa. ”Homo- ja lesbopareilla tulisi olla samanlainen adoptio-oikeus kuin heteropareilla”, samaa/täysin samaa mieltä olevien prosentuaalinen osuus vuosittain eri taustamuuttujien mukaan. ESS 2016-2018.

Vuosi	2016	2018	Vuosi	2016	2018
Sukupuoli			Koulutus		
Mies	43.9	45.9	Pelkkä peruskoulu tai vähemmän	47.9	53.1
Nainen	60.4	61.3	Lukio, ammatillinen koulutus tai molemmat	49.8	49.9
			Vähintään korkeakoulu- tai opistotutkinto	56.5	57.9
Ikäryhmä	2016	2018	Puoluekanta (viime vaaleissa äänestetty puolue)	2016	2018
15-40	69.1	68.9	Kokoomus	49.0	52.3
41-61	47.7	50.8	RKP *	63.2	63.2
62 ja yli	38.6	42.1	Keskusta	43.1	46.9
			Perussuomalaiset	29.2	31.1
Uskonnollisuus	2016	2018	KD *	15.4	11.1
Ei kovin/ei lainkaan uskonnollinen	61.2	64.3	Vihreät	83.4	79.7
Jonkin verran tai hyvin uskonnollinen	46.2	47.0	SDP	56.5	57.6
			Vasemmistoliitto	74.3	73.4
Rukoilu	2016	2018	Muu, ei äänestänyt tai puuttuva tieto	54.7	52.4
Kerran kuussa tai useammin	44.9	43.3			
Harvemmin tai ei koskaan	56.3	59.1			

* Arviot hiukan muita epätarkempia pienestä otoskoosta johtuen.

Politiikka noudattaa mielipideilmastoa

Kaiken kaikkiaan seksuaalivähemmistöjä koskevien asenteiden muutos on ollut huomattavaa – yli 20 prosenttia suomalaisista on nykyään hyväksyvämpiä homoja ja lesboja kohtaan kuin vuosituhanen vaihteessa. Asenteet seksuaalivähemmistöjä kohtaan ovat muuttuneet vapaamielisemmiksi myös muualla maailmassa, esimerkiksi Yhdysvalloissa (Loftus 2001). Toisaalta voidaan todeta, että suomalaisten asenteet olivat jo vuosituhanen vaihteessa voittopuolisesti hyväksyviä. Vaikka tuloksista ei suoraan voi päätellä sitä, mistä syistä mielipiteet ovat muuttuneet, on mahdollista, että aktiivinen seksuaalivähemmistöjen oikeuksien puolesta kampanjointi on vaikuttanut kansalaisten näkemyksiin. Vaikka kansalaisten mielipiteet eivät usein suoraan vaikutakaan politiikkaan, tuloksiin nähden ei ole yllättävää, että tasa-arvoisen avioliiton asia eteni lainsäädännöksi asti juuri viime vuosikymmenen aikana.

Lähteet:

ESS Round 1 – 9: European Social Survey Round 1–9 Data (2002-2018). NSD - Norwegian Centre for Research Data, Norway – Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC.

Mendos. Lucas Ramos (2019) ILGA World. State-Sponsored Homophobia. https://ilga.org/downloads/ILGA_State_Sponsored_Homophobia_2019_light.pdf

Loftus, Jeni (2001) America's Liberalization in Attitudes toward Homosexuality, 1973 to 1998. *American Sociological Review* 66 (5), 762–782.

– SUOMEN ESS-TUTKIMUKSEN KESKEISIÄ TULOKSIA –

Ilmastoasenteet Suomessa
ja Euroopassa

Päivittäisen liikunnan
harrastaminen

Mielipiteet työttömien
työnhausta

Lisää tuloksia näet osoitteesta www.utu.fi/europeansocialsurvey

ISBN: 978-951-29-8113-7